

Komunikacija školskih knjižnica tijekom pandemije COVID-19

Katalinić, Višnja

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:616941>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2020./2021.

Višnja Katalinić

**KOMUNIKACIJA ŠKOLSKIH KNJIŽNICA TIJEKOM
PANDEMIJE COVID-19**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Helena Stublić, doc.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da je moj diplomski rad Komunikacija školskih knjižnica tijekom pandemije COVID-19 izvorni rezultat mojeg rada te da su svi korišteni izvori, kako objavljeni tako i neobjavljeni, primjereno citirani ili parafrazirani te navedeni u popisu literature na kraju rada.

Sadržaj

Sažetak	38
Uvod	4
1. Kratak pregled tijeka COVID-19 krize u Hrvatskoj do lipnja 2020.	6
2. Pravni okvir djelovanja školskih knjižnica u pandemiji	9
3. Stručna knjižnična djelatnost školskih knjižnica	16
3.1. Grad Zagreb	16
3.2. Baranja	19
4. Odgojno-obrazovna djelatnost	21
4.1. Grad Zagreb	22
4.2. Baranja	22
5. Kulturna i javna djelatnost	24
5.1. Grad Zagreb	24
5.2. Baranja	25
6. Stručno usavršavanje	27
Zaključak	31
Literatura	32
Popis priloga	37

Uvod

COVID-19 pandemija je, u razdoblju od 16. ožujka 2020. do pisanja rada u kolovozu 2021. godine, uzrokovala i još uvijek uzrokuje esencijalne promjene u načinu rada stručnih suradnika knjižničara. Temeljne djelatnosti stručnih suradnika knjižničara su: stručna knjižnična djelatnost, odgojno-obrazovna djelatnost te kulturna i javna djelatnost. Knjižničnu struku u Zagrebu pogodila je još jedna krizna situacija – potres, koji je dodatno otežao ili onemogućio rad stručnih suradnika knjižničara. Komunikacija s korisnicima školske knjižnice, kao i komunikacija unutar struke esencijalno se promijenila, tj. morala se izmjestiti u virtualni prostor. Digitalni alati su se ovdje pokazali važnima. Pravni okvir djelovanja knjižničarske struke, osim postojećim pravnim aktima, bio je uvjetovan i nacionalnom te županijskom strategijom u borbi protiv koronavirusa.

U istraživanju je korištena kvalitativna metoda, polustrukturirani intervju. Intervjui su provedeni uživo, na daljinu putem videokonferencijskog alata Zoom, telefonski te putem elektroničke pošte i aplikacije WhatsApp. Provedeno je 8 intervjuova u razdoblju od lipnja do kolovoza 2021. godine. Intervjuima se nastojao steći uvid u komunikaciju stručnih suradnika knjižničara, voditelja nadležnih tijela s krovnim institucijama te stručnim suradnicima knjižničarima, recepciju preporuka i mjera u borbi protiv koronavirusa, organizaciju svake knjižnične djelatnosti, kao i stručno usavršavanje. Također, nastojalo se identificirati potencijalne poteškoće ili prednosti knjižničkog djelovanja unutar COVID-19 pandemije. Intervjuirane su:

- Adela Granić, viša savjetnica za stručne suradnike knjižničare pri Agenciji za odgoj i obrazovanje
- Frida Bišćan, voditeljica matične službe za školske knjižnice pri Centru za razvoj knjižnica i knjižničarstva
- Alka Stropnik, stručna suradnica za školske knjižnice u Matičnoj i razvojnoj službi Knjižnica grada Zagreba
- Ljiljana Krpeljević, stručna suradnica za školske knjižnice u Matičnoj i razvojnoj djelatnosti za Osječko-baranjsku županiju
- Ruža Jozić, voditeljica Županijskog stručnog vijeća srednjoškolskih knjižničara Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske i Zagrebačke županije te stručna suradnica knjižničarka u Gimnaziji Sesvete
- Tinka Barbutov Krsteva, stručna suradnica knjižničarka u Prvoj gimnaziji u Zagrebu

- Nataša Mesić Muharemi, voditeljica Županijskog stručnog vijeća osnovnih škola za Osječko-baranjsku županiju te knjižničarka u OŠ Dardi,
- Alta Pavin Banović, voditeljica Županijskog stručnog vijeća srednjih škola za Osječko-baranjsku županiju.

1. Kratak pregled tijeka COVID-19 krize u Hrvatskoj do lipnja 2020.

Prvi slučaj koronavirusa u Hrvatskoj potvrđen je 25. veljače 2020. godine što je na konferenciji za medije obznanio predsjednik Vlade Andrej Plenković dok je novoizabrani ministar zdravstva Vili Beroš donio odluku o proglašenju epidemije koronavirusa 11. ožujka 2020. godine¹ Prvi zaraženi hrvatski pacijent bio je iz Italije, koja će kasnije postati simbolom lošeg upravljanja koronavirusom. Već ovdje možemo govoriti o prvim mjerama, koje su se odnosile na ljude koji su boravili u Italiji. „Svi građani koji imaju simptome prehlade, a nisu bili u talijanskim pokrajinama Lombardiji i Venetu unazad 14 dana ne trebaju se javljati liječnicima-epidemiolozima, već mogu kontaktirati svog liječnika obiteljske medicine.“² Doneseno je 300 odluka radi sprječavanja širenja koronavirusa do 25. veljače 2021. godine. Prva službena odluka Stožera civilne zaštite donesena je 19. ožujka 2020. godine o privremenoj zabrani prelaska graničnih prijelaza Republike Hrvatske uz izuzetke. Kada je donesena, odluka je od strane građana dočekana mirno bez prosvjeda. No, kasnije se ta odluka dovela u pitanje. Posljedica toga je i podnesena ocjena ustavnosti mjera pri čemu je Ustavni sud Republike Hrvatske ocijenio odluke ustavnima sa sljedećim obrazloženjem:

“Ustavni sud odlučio je da mjere Stožera imaju isti cilj, sprečavanje širenja pandemije i zaštitu zdravlja, i stoga je neupitna njihova validnost. Ustavni sud odlučio je da se donošenjem zakona sa svrhom sprječavanja i širenja zaraznih bolesti propisuju mjere kojim se ograničavaju neka prava i slobode, a Hrvatski sabor je postupao u skladu sa svojim ovlastima”³

Nadalje, istoga dana kada je donesena mjera o privremenoj zabrani prelaska graničnih prijelaza, donesena je i *Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja*, koja se izravno tiče knjižnica.

¹Prije godinu dana zabilježen prvi slučaj koronavirusa u Hrvatskoj. 25.02.2021. URL: <https://www.koronavirus.hr/prije-godinu-dana-zabiljezen-prvi-slucaj-koronavirusa-u-hrvatskoj/897> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

² Priopćenje za medije Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske od 25. veljače 2020. 25.02.2020. URL: <https://civilna-zastita.gov.hr/vijesti/priopcenje-za-medije-stozera-civilne-zastite-republike-hrvatske-od-25-veljace-2020/2184> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

³ Majić, Stipe. Hrvatska: Ustavni sud obrazložio odluke o ustavnosti mjera i radu Stožera civilne zaštite. URL: <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/hrvatska-ustavni-sud-obrazlozilo-odluke-o-ustavnosti-mjera-i-radu-sto%C5%BEera-civilne-za%C5%A1tite/1984288> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

Odlukom se navodi sljedeće: „Obustava rada svih kulturnih djelatnosti (muzeji, kazališta, kina, knjižnice, čitaonice) te obustava održavanja izložbi, revija i sajмова“. ⁴ Dan kasnije uslijedila je zabrana uporabe dječjih i otvorenih sportskih igrališta. Oko dječjih igrališta razvučena je zaštitna traka kako bi se onemogućio pristup.

Slika 1. Zatvorena dječja igrališta (Foto: 24sata)

Takva slika gradova, slika je otuđenja i straha koji je vladao. Nešto kasnije, Osijek će nabaviti dronove pomoću kojih će otkrivati okupljanja. ⁵ Primjerice, dronom je snimljeno okupljanje dječaka koji 6. travnja 2020. godine igraju nogomet, što je naišlo na direktnu osudu sugrađana te su dječaci kažnjeni. ⁶ *Odluka o privremenoj obustavi javnog prometa* ⁷ osim taksi prijevoznika donesena je 21. ožujka 2020. godine te je idući dan stupila na snagu. Istoga dana donesena je i *Odluka o mjeri strogog ograničavanja zadržavanja na ulicama i drugim javnim mjestima* ⁸. *Odluka o zabrani napuštanja mjesta prebivališta i stalnog boravka u RH* ⁹ donesena je 23.

⁴ Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja. NN 32/20. 19.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_32_713.html (Zadnji posjet: 20.08.2021.)

⁵ Osijek u borbi protiv virusa kreće s dronovima: 'Nećemo špijunirati građane. Večernji list. URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/osijek-u-borbu-protiv-virusa-krece-s-dronovima-necemo-spijunirati-gradane-1395311> 17.04.2020. (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

⁶ Policija dronom uhvatila ekipu koja je igrala nogomet u Osijeku. Večernji list. 06.04.2020. URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/policija-dronom-uhvatila-ekipu-koja-je-igrala-nogomet-u-osijeku-1392192> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

⁷ Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o privremenoj obustavi javnog prometa. NN 34/2020. 21.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_34_733.html (Zadnji pristup: 23.08.2021.)

⁸ Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o mjeri strogog ograničavanja zadržavanja na ulicama i drugim javnim mjestima. NN 34/2020. 21.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_34_734.html (Zadnji pristup: 23.08.2021.)

⁹ Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o zabrani napuštanja mjera prebivališta i stalnog boravka u Republici Hrvatskoj. NN 35/2020. 23.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_35_737.html (Zadnji pristup: 23.08.2021.)

ožujka 2020. godine te je isti dan i stupila na snagu, samo dan nakon potresa u Zagrebu. Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja donesena je 18. travnja te produžena do 4. svibnja 2020. godine, kao i ostale mjere o napuštanju prebivališta, uporabi dječjih igrališta i otvorenih sportskih terena i dr.

2. Pravni okvir djelovanja školskih knjižnica u pandemiji

Školske knjižnice, koje djeluju u sastavu odgojno-obrazovnih institucija, prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/2019; 98/2019) pod nadležnošću su Ministarstva kulture i medija te Ministarstva znanosti i obrazovanja. Sukladno Pravilniku o matičnoj djelatnosti i sustavu matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj (NN 81/2021) za stručnu knjižničnu djelatnost zadužen je Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva kao jedan od poddjela Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo koji djeluje pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Osnovni posao nacionalne matične djelatnosti je stručni nadzor. Nacionalna matična djelatnost podijeljena je prema vrstama knjižnica pa su tako savjetnice zadužene za narodne knjižnice, školske knjižnice te sveučilišne, visokoškolske, znanstvene i specijalne knjižnice. Za nacionalnu matičnu djelatnost za školske knjižnice zadužena je knjižničarska savjetnica, Frida Bišćan.

Najvažnija uloga ovoga tijela tijekom pandemije bila je propisivanje smjernica za rad školskim knjižnicama u Hrvatskoj te pružanje stalne potpore školskim knjižničarima na terenu. Prvi dokument izdan je 16. travnja 2020. godine –*Naputak za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na narodne i školske knjižnice za vrijeme pandemije COVID-19*¹⁰. Dokument je izdan nakon gotovo mjesec dana od prve službene odluke Stožera civilne zaštite koja je bila 19. ožujka 2020. godine, a uključivala je privremenu zabranu prelaska graničnih prijelaza¹¹ te ograničavanje društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja¹². U Naputku se navodi sljedeće: „Molimo [Vas] da u dogovoru s osnivačima i u skladu s lokalnim prilikama uredite rad vaših ustanova kako bi se poslovanje knjižnica obavljalo na način koji je moguć za pojedinu knjižnicu, a fizička zatvorenost za korisnike ne bi značila obustavljanje svih poslovnih procesa“ pa se tako upućuje na obavljanje poslova „nabave građe, provođenje pročišćavanja, revizije i otpisa gdje god je to moguće, vođenje statističkih podataka, obavljanja digitalnih poslova i usluga te ponude programa cjeloživotnog učenja“ (Naputak, 16.04.2020.). Također, upućuje se i na „rad u informacijskim

¹⁰ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Naputak za rad hrvatskih knjižnica s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. Zagreb: 16.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/NSK-naputak-za-rad-svih-vrsta-knji%C5%BEnica.pdf> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

¹¹ Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o privremenoj zabrani prelaska preko graničnih prijelaza Republike Hrvatske. NN 32/2020. 19.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_32_714.html (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

¹² Stožer civilne zaštite. Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja. NN 32/2020. 19.03. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_32_713.html (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

sustavima (katalog i digitalne zbirke) na unosu, pregledu i uređivanju podataka, obuhvaćajući pripremu izvješća o radu knjižnica te analizu rada knjižnica po županijama, sudjelovanje u e-savjetovanjima o podzakonskim dokumentima iz knjižničarstva (pravilnicima i standardima), pružanje stručno-savjetodavne pomoći knjižnicama na terenu, priprema znanstveno-stručnih članaka, recenziranje radova za časopise i zbornike, priprema izlaganja za skupove koji su odgođeni ili su u planu za jesen 2020. godine i nadalje, edukacija knjižničara putem online tečajeva (webinara) Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara (CSSU) i drugih korisnih domaćih i inozemnih online edukacijskih izvora i alata“ (Naputak, 16.04.2020.).

Dakle, zbog nužnog prelaska u virtualno okruženje za provođenje kulturne i javne djelatnosti te odgojno-obrazovne, naglasak je i u Naputku stavljen na obavljanje stručne knjižnične djelatnosti. Nadalje, radi ostvarenja kontinuiteta rada upućuje se na omogućavanje pristupa e-knjige svima zainteresiranima što je ujedno i dio promidžbe knjižnice, organizaciju online rada, izradu novih digitalnih proizvoda te jačanje vidljivosti knjižnica na mrežnim stranicama i društvenim mrežama. Kroz Naputak očita je doza optimizma i motivacije s obzirom da se Naputak donosi u vrijeme kada se činilo da je sve stalo. Usmjerava se na virtualni prostor kao zamjenski za onaj fizički. Na kraju Naputka upućuje se na stranicu Hrvatskog knjižničarskog društva – Knjižnice u doba COVID-19¹³ pri čemu se naglašava važnost razmjene iskustva među knjižnicama svih vrsta. Time se nastoji anulirati općenitost uputa te putem razmjene iskustva povezati knjižnice koje imaju slične uvjete rada.

U skladu s predstavljenim Prijedlogom zaključka o mjerama za pokretanje gospodarskih i drugih djelatnosti i aktivnosti u uvjetima proglašene epidemije bolesti COVID-19 na 226. sjednici Vlade 23. travnja 2020.¹⁴ godine, dan nakon HZJZ izdao je Preporuke za rad u knjižnicama i antikvarijatima tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19)¹⁵. Preporukama je predviđeno otvaranje knjižnica bez mogućnosti korištenja čitaonica uz pridržavanje mjera dezinfekcije prostora, građe i ruku; upozoravanje korisnika/kupaca da ne listaju knjige/izložene predmete te ograničenja vezana uz prostor. Također, upućuje se na dnevno mjerenje temperature djelatnika, dvosmjenski rad te ograničenja vezana uz istovremeni boravak

¹³ Hrvatsko knjižničarsko društvo. Knjižnice u doba COVID-19. URL: <http://covid19.hkdrustvo.hr/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

¹⁴ Mjere za pokretanje gospodarskih i drugih djelatnosti odvijat će se u tri faze. 23.04.2020. URL: <https://vlada.gov.hr/vijesti/mjere-za-pokretanje-gospodarskih-i-drugih-djelatnosti-odvijat-ce-se-u-tri-faze/29298> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

¹⁵ Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Preporuke za rad u knjižnicama i antikvarijatima tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19). 24.04.2020. URL: <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke-za-rad-u-knji%C5%BEicama-i-antikvarijatima-tijekom-epidemije-koronavirusa-COVID-19.pdf> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

korisnika u prostoru knjižnice. Preporuke su pisane generalno i ne zadovoljavaju potrebe knjižnica, prema riječima knjižničarske savjetnice, Fride Bišćan. Nastavno na te Preporuke, Nacionalna i sveučilišna knjižnica izradila je *Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 27. travnja 2020.*¹⁶ U uvodu Smjernica ističe se: „Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK) pripremila je smjernice za rad koje se odnose na Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu, ali su primjenjive i na ostale knjižnice u Republici Hrvatskoj“ (Smjernice, 23.04.2020.). Smjernice ponavljaju upute iz Preporuka HZJZ-a uz dodatne upute vezane uz povrat građe. Preporučuje se upisivanje podataka o prispieću građe (datum i vrijeme) te da jedna osoba preuzima građu, a da ju druga izdaje, kao i da jedna osoba izdaje naručenu građu, a da druga osoba vrši naplatu usluga. Preporuke HZJZ-a bezrezervno upućuju na dezinfekciju građe dok se u Smjernicama preporuča drugačije: „Građa se ostavlja u karanteni 72 sata, a nakon toga se vraća na spremište. Ne preporučuje se dezinfekcija građe ako nije nužno potrebna (jedino u slučaju žurne posudbe tek vraćene građe) i to isključivo ako građa ima plastificirane korice ili ovitak, mogu se nakon 24 sata dezinficirati korice i/ili ovitak etilnim alkoholom (70%) i dati u posudbu.“ U nastavku se nudi objašnjenje za preporučenu mjere karantene: „Dosadašnja su istraživanja pokazala da je životni vijek Covida-19 pri sobnoj temperaturi za papir, karton i tekstil do 24 sata, a za plastiku 72 sata“ (Smjernice, 23.04.2020.). Također, u Smjernicama se preporučuje nastavak održavanja webinaru, sastanaka i savjetovanja na daljinu odnosno ograničavanje boravka djelatnika u fizičkome prostoru.

Dan nakon, NSK izrađuje nove *Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 27. travnja 2020. – Verzija 2*¹⁷. Verzija 2 u odnosu na prvu verziju dopunjena je preporukom HZJZ-a o ograničenju „broja korisnika koji istovremeno borave u objektu na 15 korisnika na 100 m² neto“ te se u fusnoti izračun detaljnije opisuje (Smjernice, 24.04.2020.). Nadalje, dio o protočnosti korisnika opisan je detaljnije pa se tako napominje da: „Nakon što u prostor knjižnice uđe maksimalno dozvoljen broj korisnika, ulaz novog korisnika moguć je tek kad jedan korisnik napusti prostor“ (Smjernice, 24.04.2020.). Preporuka broj 6 dopunjena je poveznicom na *Preporuke za korištenje maski za lice*,

¹⁶ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 27. travnja 2020. Zagreb. 23.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/Smjernice-NSK-2020-04-23.pdf> (Zadnji pristup 02.09.2021.)

¹⁷ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 27. travnja 2020. – Verzija 2. Zagreb. 24.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/Smjernice-NSK-Ver2-2020-04-24-za-pdf.pdf> (Zadnji pristup: 23.08.2021.)

*medicinskih i zaštitnih maski HZJZ-a*¹⁸ te se napominje: „Ako je moguće, poželjno je na pultu ugraditi zaštitnu pregradu koja će fizički odvojiti djelatnika od korisnika“ te „treba također poticati beskontaktno plaćanje kreditnim karticama“ (Smjernice, 24.04.2020.). U preporuci broj 15 u drugoj verziji naglašava se preporuka HZJZ o dvosmjenskom radu: „Ako je moguće, rad djelatnika potrebno je organizirati dvosmjenski/dvokratno tako da između prve i druge smjene bude barem sat vremena razmaka, koji će se iskoristiti za čišćenje i dezinfekciju površina tijekom rutinskog čišćenja“ (Smjernice, 24.04.2020.).

Tri dana nakon izdavanja ovih Smjernica, izdaje se dvoje novih Smjernica: *Smjernice za pripremu i rad čitaonica knjižnica*¹⁹ i *Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19*²⁰. *Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19* pratile su najavljeno ponovno pokretanje gospodarskih i drugih aktivnosti kroz tri faze. U prvoj fazi, između ostaloga, najavljeno je otvaranje knjižnica pri čemu bi bio omogućen rad s korisnicima, ali samo za usluge posudbe i vraćanja knjiga bez mogućnosti korištenja čitaonice. No, važno je napomenuti kako će se uvjeti za otvaranje školskih knjižnica steći tek 11. svibnja odnosno u trećoj fazi popuštanja mjera kada će se škole otvoriti za učenike od 1. do 4. razreda osnovne škole te posebni razredni odjeli. Ipak, odluku o otvaranju osnovnoškolskih knjižnica donosi „ravnatelj u dogovoru s osnivačima, HZJZ-om [i] Stožerom“ (Školske knjižnice – Često postavljana pitanja)²¹ stoga otvaranje nije obvezno, a srednje škole se ne otvaraju.

Prilagodba Smjernica nužna je u pogledu trojne djelatnosti školskih knjižnica: stručne knjižnične djelatnosti, odgojno-obrazovne djelatnosti te kulturne i javne djelatnosti. Posudba kao dio stručne knjižnične djelatnosti propisana je posebnim pravilima u ovim Smjernicama: „Kada jedan korisnik izađe, sljedeći može ući; korisnik vraća građu na predviđeno mjesto u plastičnu košaricu ili kutiju, a nakon svakog vraćanja građe knjižničar dezinficira radnu površinu; vraćenu građu knjižničar treba najprije razdužiti; korisnik ne ulazi u prostor između

¹⁸ Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Preporuke za korištenje maski za lice, medicinskih i zaštitnih maski. Verzija P1. (24.04.2020.) URL: <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Maske-za-lice-1.pdf> (Zadnji pristup: 02.09.2021.)

¹⁹ Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Smjernice za pripremu i rad čitaonica knjižnica. 30.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/07/Smjernice-za-pripremu-i-rad-citaonica-2020-04-30.pdf> (Zadnji pristup: 02.09.2021.)

²⁰ Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19. 30.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/Smjernice-za-rad-s-%CC%8Cškolskih-knjižnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19-2020-05-03.pdf> (Zadnji pristup: 02.09.2021.)

²¹ Hrvatski zavod za knjižničarstvo : Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva. Školske knjižnice – Često postavljana pitanja. 29.05.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/%C5%A0školske-knjižnice-%C4%8Desto-postavljana-pitanja.pdf> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

polica s građom, knjižničar donosi i izdaje građu“ uz poštivanje fizičkog razmaka od 2 metra, nošenje zaštitne opreme te dezinfekcije ruku (Smjernice, 30.04.2020.).

Nadalje, u slučaju posudbe veće količine građe preporuča se suradnja s učiteljima ili nastavnicima pa tako „npr. za niže razrede OŠ učitelji mogu dostaviti knjižničaru popis naslova, a knjižničari ih pripreme i za svakog učenika pohrane u zasebnu zatvorenu vrećicu“ (Smjernice, 30.04.2020.). Smjernice za obavljanje odgojno-obrazovne djelatnosti, kao i kulturne i javne djelatnosti su da se i dalje nastave odvijati u online prostoru kada je to moguće. U slučaju odgojno-obrazovne djelatnosti naglasak je stavljen na pripremu online izvora, informiranje o autorskim pravima te stručnom usavršavanju, dok se za kulturnu i javnu djelatnost navodi kako je moguće organiziranje događanja u manjim skupinama i upućuje se na izradu digitalnog sadržaja u okviru edukacije o COVID-19 pandemiji, a također i drugog sadržaja koji je usmjeren na poticanje čitanja, posjete virtualnim izložbama te drugim edukativnim i zabavnim sadržajem namijenjenim djeci (Smjernice 30.04.2020.). U trećoj fazi odobreno je i korištenje čitaonica za što su izrađene posebne Smjernice za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19²² 6. svibnja 2020.

U Smjernicama je, uz epidemiološke smjernice, naznačeno da se mora izračunati dopušteni broj korisnika koji može u knjižnici boraviti u isto vrijeme, označiti mjesta oznakom „Mjesto za rad“ poštujući potreban razmak od 2 metra, a potrebno je i voditi evidenciju korisnika. Evidencija korisnika obuhvaća informacije o vremenu ulaska u čitaonicu, kontakt podatke te vrijeme napuštanja čitaonice. Smjernice su ažurirane 29.05.2020.²³ u pogledu korištenja dnevnoga tiska i održavanja kulturnih događanja. Također, naglašava se kako se „Smjernice dodatno prilagođavaju pojedinim vrstama knjižnica, organizacijskim i prostornim uvjetima te vrstama korisnika i građe“ (Smjernice, 29.05.2020.). Na stranici Portala matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj naglašava se da je „Cilj smjernica dati upute kako zaštititi knjižničare, korisnike, prostor i opremu, te kako na siguran način obavljati stručno-knjižničku djelatnost u fizičkom prostoru knjižnice s posebnim osvrtom na posudbu i povrat građe te rad u čitaonici“²⁴.

²² Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Smjernice za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19. 06.05.2020. URL: <https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/Smjernice-za-pripremu-i-rad-%C4%8Ditaonica-u-knji%C5%BEnicama-u-uvjetima-epidemije-COVID-19.pdf> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

²³ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Smjernice za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19. 29.05.2020. URL: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/2020-05-29_Smjernice-za-pripremu-i-rad-citaonica-p.pdf (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

²⁴ Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Portal matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj : Smjernice i preporuke za rad knjižnica. URL: <http://maticna.nsk.hr/covid-19/smjernice-i-preporuke-za-rad-knjiznica/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

Knjižničarska savjetnica, Frida Bišćan zadužena za nacionalnu matičnu djelatnost za školske knjižnice dodatno je izradila i već spomenuti dokument Školske knjižnice – Često postavljana pitanja čime se nastojalo ukloniti svako nerazumijevanje. Uvidom u dokument očito je da je najviše nejasnoća bilo u vezi s organizacijom povrata građe, kao i prebacivanjem rada u online okruženje, odnosno koje dijelove rada trenutno zanemariti zbog zaštite zdravlja. Frida Bišćan, savjetnica za školske knjižnice na razini Republike Hrvatske, opisuje proces donošenja naputaka za školske knjižnice: „Konzultirali smo preporuke HZJZ za svaku od djelatnosti s kojom bi knjižnica mogla biti povezana“ (Transkript, Frida Bišćan).

Također, naglašeno je kako se vodilo računa o intenzitetu mjera pa su za predviđeno otvaranje u 3 faze, naputci bili jednako tako pripremljeni: „Kako su se mjere ublažavale tako smo i mi ublažavali [...] Nismo ništa novo pisali nego smo preporučili da se vrte na verziju broj 1 ili broj 2, koja je već bila u pitanju“. Nadalje, u kasnijoj fazi korona krize lokalni stožeri također su imali normativnu ulogu, odnosno mogli su s obzirom na stanje u svome djelokrugu zatražiti ublažavanje ili pooštrenje pojedinih mjera. Stoga knjižničarska savjetnica dalje navodi: „Sve knjižnice na terenu su to trebale prilagođavati svojim uvjetima jer niti u svim županijama stanje nije bilo jednako (Transkript, Frida Bišćan). Nadalje, prema riječima knjižničarske savjetnice, Fride Bišćan komunikacija unutar struke se intenzivirala. Rad od kuće nije bio prepreka komunikaciji jer je „IT odjel instalirao na računala [sustav] da se mi od kuće možemo priključiti na računalo u uredu tako da ja imam svu dokumentaciju na raspolaganju“ (Transkript, Frida Bišćan). No, 6 dana nakon odlaska na rad od kuće, dogodio se potres. U toj situaciji knjižničarska savjetnica, Frida Bišćan naglašava kako su se prvi naponi uložili da se provjeri kako su knjižničari: „Mi smo odmah išli direktno svaka [savjetnica] prema svojoj vrsti knjižnica, kontaktirali smo ih preko skupnih adresara za pojedine vrste knjižnica tako da smo direktno njima slali upite da vidimo što se događa, u kakvom su stanju i upute o postupanju s građom“ (Transkript, Frida Bišćan). NSK je pet dana kasnije objavila „Poziv i pomoć Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu knjižnicama oštećenima u potresu“²⁵. U Pozivu je NSK ponudila mogućnost smještaja tj. zbrinjavanja građe knjižnica koje su oštećene u potresu. Također, zbog djelovanja unutar COVID-19 pandemije propisane su upute dostave građe pa je tako građa prvo morala biti u karanteni, a zatim pakirana u kutije na kojima su naznačeni popisi građe.

²⁵ Krstić, Dragica. Poziv i pomoć Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu knjižnicama oštećenima u potresu. 27.03.2020. URL: <https://www.nsk.hr/poziv-i-pomoc-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-knjiznicama-ostecenima-u-potresu/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

Uz sve ove razine odlučivanja o radu stručnih suradnika knjižničara, knjižničarska savjetnica, Alka Stropnik navodi: „... u školama je važno razgovarati s ravnateljima jer su oni ti koji su, u krajnjem slučaju, glavni i odgovorni i s njima knjižničar sve dogovara“ (Transkript, Alka Stropnik). Isto napominje i knjižničarka Alta Pavin Banović osvrćući se na situaciju gdje neke knjižnice imaju pregradu od pleksiglasa, a neke ne: „Ovisilo je o ravnatelju koliko će nešto dati, uložiti, omogućiti“ (Transkript, Alta Pavin Banović).

3. Stručna knjižnična djelatnost školskih knjižnica

Stručna knjižnična djelatnost prema Standardu za školske knjižnice obuhvaća sljedeće zadatke: praćenje potreba korisnika, nabavu knjižnične građe te njezinu zaštitu i omogućavanje za korištenje, tehničku obradu fonda, izradu informacijskih pomagala, vrednovanje rada školske knjižnice te informiranje o radu i aktivnostima školske knjižnice (Standard za školske knjižnice, NN 34/2000)²⁶.

3.1. Grad Zagreb

Suradnica za školske knjižnice u Matičnoj i razvojnoj službi Knjižnica grada Zagreba, knjižničarska savjetnica, Alka Stropnik zadužena je za unapređenje rada školskih knjižnica, za stručnu izobrazbu školskih knjižničara, praćenje i analizu rada knjižnica te poticanje suradnje među školskim knjižnicama osnovnih, srednjih i umjetničkih škola, kao i učeničkih domova na području Grada Zagreba i Zagrebačke županije.

Upitana o mogućnostima stručnih suradnika knjižničara za obavljanje stručne knjižnične djelatnosti navodi: „Sada su na neki način [knjižničari] imali jednu vrstu predaha. Mnogi su napravili revizije...“ (Transkript, Alka Stropnik). Stručni suradnici knjižničari su, zbog opterećenja poput nabave udžbenika, pratnje na izletima, zamjenama na nastavi i sličnoga, tijekom rada u uvjetima pandemije doživjeli svojevrsan predah od takvih opterećenja. Zbog toga su stvoreni uvjeti za posvećivanje stručnome poslu knjižničara. Po pitanju posudbe, knjižničarska savjetnica Alka Stropnik navodi sljedeće: „Prema izvještaju posudba u 2018. godini bila je nešto više od 818.000, 2019. godine – 665.000, a 2020. godine oko 420.000 svezaka“ (Transkript, Alka Stropnik). U nastavku, objašnjava koji su razlozi ovakvome padu posudbe za vrijeme pandemije i propisanih epidemioloških uvjeta: „Knjižničari su se sjajno snašli pa su odlazili u razrede, ali u srednjim školama to uopće nije bilo moguće. Srednje škole su gotovo cijelo vrijeme radile na daljinu, a zbog mnogih izolacija neke škole su se skroz odlučile za online nastavu“ (Transkript, Alka Stropnik).

Zbog toga je posudba u srednjim školama naprosto bila onemogućena dok je u višim razredima osnovnih škola bila otežana zbog stalnih prebačaja sa online na fizički oblik nastave te obrnuto.

²⁶ Ministarstvo prosvjete. Standard za školske knjižnice, NN 34/2000. 29.03.2000. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

Također, treba uzeti u obzir i specifičnosti 2019. godine, koja je bila specifična za učenike zbog tzv. štrajka prosvjetnih djelatnika.²⁷

Također, knjižničarska savjetnica, Alka Stropnik napominje kako je praksa u školskim knjižnicama bila raznolika što je i omogućeno vrlo općenito napisanim Smjernicama za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19²⁸, koje nisu bile obvezujuće.

Slika 2. Pripremljene knjige za odlazak u razred u OŠ Ivan Cankar, knjižničarke Rahele Frelih
(Foto: Višnja Katalinić)

Na slici se nalaze pripremljene knjige knjižničarke Rahele Frelih koja radi u knjižnici u OŠ Petar Zrinski. No zbog stradanja škole u potresu njena knjižnica se nalazi na pet različitih lokacija, od kojih je jedna OŠ Ivan Cankar, u kojoj radi knjižničarka Ivanica Beg.

Prva gimnazija prvotno je građena za dvije škole pa tako knjižnica raspolaže s „257 m² [...] na dvije razine – mjesto gdje je smještena građa i galerija na kojoj je čitaonica s 32 mjesta za čitanje, te 3 računala“ (Privatna poruka, 01.06.2021.) zbog čega uobičajeni problem prostora u knjižnicama ovdje ipak nije prisutan. No, zbog potresa knjižničarka trenutno dijeli radni prostor s knjižničarkom iz Srednje škole Tituša Brezovačkog: „Pola te knjižnice [Srednje škole Tituš Brezovački] preseljeno je u Prvu gimnaziju“ (Privatna poruka, 01.06.2021.). U Prvoj gimnaziji u Zagrebu, knjižničarka Tinka Barbutov Krsteva napominje također osjetan pad posudbi te opisuje na koji način se odvijala: „Učenik mi kaže prezime pa ja razdužim knjigu. Prije je to

²⁷ O čemu se više može saznati u članku: Gelencir, Martina. Obrazovni štrajk obilježio je 2019. godinu, donosimo pregled naših 230 tekstova. Srednja.hr. 31.12.2019. URL: <https://www.srednja.hr/novosti/obrazovni-strajk-obiljezio-je-2019-godinu-donosimo-pregled-nasih-230-tekstova/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

²⁸ Hrvatski zavod za knjižničarstvo NSK-a : Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva. Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19. Zagreb. 04.09.2020. URL: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/09/Smjernice-za-rad-s%CC%8Cškolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19_04092020.pdf (Zadnji pristup: 03.09.2021.)

bilo s iskaznicom, ali kako bi smanjili fizički kontakt, stavili smo taj način u mirovanje“ (Privatna poruka, 01.06.2021.). Dakako, znalo je biti i nesporazuma jer se više učenika prezivalo isto. Knjižničarka dalje objašnjava:

„Knjige su se ostavljale u kutiji na klupi ispred pulta. Knjige od knjižnice Tituša Brezovačkog su bile u zasebnoj kutiji. Naši učenici su imali blok sati i samo 2 minute pauze, da se izmjene profesori i jednu veliku pauzu od 40 minuta u kojoj su dolazili po knjige. Pauze od 40 minuta nisu imali svi odjednom, kako se ne bi stvarala gužva i ne bi se miješali razredi. Ispred knjižnice je sredstvo za dezinfekciju i za knjižničarke i za korisnike“ (Privatna poruka, 30.08.2021.)

Tijekom odmora morali su ostati unutar svojih razreda. Problem je bio s učenicima koji zbog bolesti ili izrečene mjere samoizolacije nisu bili u mogućnosti na vrijeme vraćati knjige. U knjižnici Prve gimnazije ugrađena je pregrada od pleksiglasa te osigurana sredstva i oprema za zaštitu od koronavirusa (dezinfekcijska sredstva, rukavice, maske).

Knjižničarka Ruža Jozić iz Gimnazije Sesvete također potvrđuje mogućnost veće mogućnosti bavljenja stručnim knjižničnim poslovima. Napominje sljedeće: „Radne obveze koje smo na miru mogli obavljati tijekom ove pandemije su stručno-knjižnični poslovi kao što su: obrada knjiga i knjižnične građe, sređivanje fonda, statistika o nabavi, posudbi i korištenju fonda, tehnička zaštita knjiga, uređenje prostora knjižnice i čitaonice, kao i provođenje redovne ili djelomične revizije knjižničnoga fonda“ (Privatna poruka, 11.06.2021.). Ipak, navodi kako je „za učenike bilo najgore što nisu svaku lektirnu knjigu mogli čitati uživo, listajući i čitajući ‘s knjigom u ruci’, nego su koristili e-lektire, što mnogima nije odgovaralo, osobito opsežni romani, koje je učenicima bilo teško čitati u elektroničkom izdanju“ (Privatna poruka, 11.06.2021.). Nadalje, vezano uz povrat građe, knjižničarka napominje: „Kada smo znali da učenici neće dulje boraviti na nastavi u školi, unaprijed smo posuđivali po 2-3 lektire u dogovoru s nastavnicima hrvatskog jezika, što opet nije bio nikakav problem, a učenici su vraćali knjige nakon povratka u školu ili povremeno i sami dolazili u školsku knjižnicu“ (Privatna poruka, 11.06.2021.). Knjižničarka također napominje kako je „školski knjižničar morao dosta vremena posvetiti dezinfekciji svih korištenih i vraćenih knjiga“ (Privatna poruka, 11.06.2021.).

3.2. Baranja

Ljiljana Krpeljević, voditeljica matične službe za Osječko-baranjsku županiju pri Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek opisuje način rada tijekom COVID-19 pandemije na sljedeći način:

„Neizvjesno, stalno iščekivanje novih uputa i preporuka, često nedorečenih i neprimjerenih postojećim uvjetima u knjižnicama (npr. nedostatak prostora za karantenu, kao i opreme za dezinfekciju knjiga; karantena je zahtijevala i promjene u knjižničnom programu tj. cijeloj organizaciji poslovanja!). Stalni osjećaj da se radi na rubu dozvoljenog, da smo u nekakvom prekršaju“ (Privatna poruka, 18.06.2021.).

Viša knjižničarka Ljiljana Krpeljević potvrđuje kako je za stručne, knjižničarske poslove bilo više vremena, ali uz napomenu kako su školski knjižničari dodatno dobili i neka druga zaduženja: „Školski knjižničari često su morali uskakati kao zamjene nastavnika odsutnih zbog bolesti ili u samoizolaciji, te obavljati čitav niz drugih poslova“ (Privatna poruka, 18.06.2021.).

Osnovnu školu Darda pohađa 400 učenika na koje je raspoređeno jedno računalo u knjižnici. Knjižničarka u toj školi, Nataša Mesić Muharemi navodi kako je zadovoljna s uvjetima no kako bi bilo dobro opremu proširiti za još 2-3 računala ili tableta koji i ne zahtijevaju toliko dodatnog prostora. Knjižničarka opisuje način organizacije rada u procesu posudbi: „[šalje se] jedan učenik s iskaznicom i njemu se daju sve knjige ili učitelj sam dolazi po knjige i dijeli kasnije učenicima“ (Transkript, Nataša Mesić Muharemi.). Ipak, i ovakav način je nosio rizike od zaraze zbog toga što knjige moraju ići iz ruke u ruku zbog čega je bila nužna stalna dezinfekcija i pranje ruku. Kako bi se umanjila mogućnost od zaraze „napravljen je raspored kad koji razred, koji sat u tjednu može doći kako bismo smanjili i tu mogućnost miješanja učenika iz različitih odjeljenja u isto vrijeme u knjižnici. Isto tako, učenici nisu ulazili u knjižnicu, dolazili bi do vrata. Ja bih izašla van, uzela ono što im treba odnosno dala im ono što im treba i na taj način je to funkcioniralo tijekom prošlog proljeća“ (Transkript, Nataša Mesić Muharemi.). Knjižničarka Nataša Mesić Muharemi je i prije korone koristila tzv. knjigomat kako bi se povrat knjiga omogućio učenicima i u suprotnoj smjeni od radnoga vremena knjižnice.

Slika 3. Knjigomat iz OŠ Darda (Foto: Nataša Mesić Muharemi)

Ta praksa se pokazala korisnom i za vrijeme pandemije pri čemu je bilo potrebno dodatnu pažnju obratiti karanteni knjiga te dezinfekciji. Uspješno komunicirati svrhu i funkcioniranje karantene za knjige bilo je katkad izazovno jer bi učenici znali primijetiti kako je njihov kolega upravo vratio knjigu koja je njima potrebna, a svejedno je ne mogu posuditi. Nadalje, knjižničarka naglašava kako je posudba bila u znatno suženom opsegu. Naime, posudba građe bila je izvediva jedino s učenicima od 1. do 4. razreda dok je s učenicima od 5. do 8. razreda posudba bila svedena na nulu u smislu fizičke knjige. Dijeljene su poveznice na e-lektire sukladno autorskim pravima. Knjižničarka je započela reviziju prije korone no nije ju uspjela dovršiti jer nije fizički mogla biti u školi od 16. ožujka do svibnja.

4. Odgojno-obrazovna djelatnost

Prema Standardu za školske knjižnice odgojno-obrazovna djelatnost obuhvaća: upoznavanje učenika sa školskom knjižnicom, poticanje čitanja, korištenje izvora te razvijanje kompetencije „učenje učenja“ (Standard za školske knjižnice, NN 34/2000).

Tijekom pandemije osjetan je pad aktivnosti koje se ubrajaju u odgojno-obrazovnu djelatnost. Uvjeti za održavanje redovne nastave također su bili otežani zbog čega je njeno održavanje bio prioritet. Učeničke dotadašnje aktivnosti prebačene su u virtualno okruženje, a one koje nisu mogle, poput sportskih aktivnosti – otkazane su. To je rezultiralo određenim zamorom virtualnim materijalima kod učenika. U kontekstu ovakve situacije, knjižničari su u dogovoru s ravnateljem svoj rad nastojali prilagoditi pa se tako opseg odgojno-obrazovne djelatnosti smanjuje. Ipak, odgojno-obrazovna djelatnost nije nestala. Također, knjižničari su često bili i dio informatičke podrške. Savjetnica Adela Granić naglašava kako je većina knjižničara bila u informatičkim timovima, ali i da „većina knjižničara održava web stranice škole i inače“. Nadalje, „Veliku ulogu odigrali su i u edukaciji kolega za korištenje videokonferencijskih alata preko kojih se održavala nastava, kao što su: Zoom, Adobe Connect, Teams“ (Transkript, Adela Granić). Uz to, savjetnica naglašava kako knjižničari prate trendove u pogledu digitalnih alata. Ta znanja prezentiraju na učiteljskim vijećima kako bi i učitelji mogli obogatiti svoje nastavne materijale tj. da bi učenicima razbili monotoniju PowerPoint prezentacija. Knjižničari su u Teamsima većinom imali svoje virtualne učionice, ali su mogli ulaziti i u svaku drugu, što je svojevrsna simulacija fizičkoga prostora. Iako se posudba građe organizirala izvan knjižnice, knjižnica kao fizički prostor i dalje je bila potrebna za tekuće aktivnosti u školi. Primjerice, učenici koji ne pohađaju vjeronauk slobodan sat najčešće su provodili u knjižnici. Na toj praksi se nastavilo inzistirati i tijekom pandemije u pojedinim školama iako nije u skladu s HZJZ preporukama. Nadalje, profesori su koristili različite materijale za potrebe nastave ne vodeći računa o autorskim pravima zbog čega je edukacija knjižničara bila nužna. Takva intervencija školskih knjižničara bila je potrebna i u pogledu odabira lektire za učenike.

4.1. Grad Zagreb

Knjižničarka Tinka Barbutov Krsteva iz Prve gimnazije u Zagrebu napominje kako u nastavi na daljinu nije sudjelovala „iz razloga što je najvažnije bilo izvođenje redovne nastave“ (Privatna poruka, 30.05.2021.). Godinu prije je na satu razrednika držala je sate na sljedeće teme: Upoznavanje i rad školske knjižnice, korištenje kataloga Knjižnica grada Zagreba (kgz.hr), Wikipedija - nedostaci i prednosti, BIG 6 - metoda, Elektronički izvori (besplatne elektroničke knjige, referentna građa, besplatni digitalni alati). U školskoj godini 2020./2021. bila je godine u mogućnosti održati samo sat na temu Upoznavanje i rad školske knjižnice na sljedeći način: „Svaki bi razred na satu razrednika došao do knjižnice i upoznala bi ih s radom i uvjetima posudbe i korištenja knjižnice“ (Privatna poruka, 30.08.2021.).

Knjižničarka Ruža Jozić iz Gimnazije Sesvete također naglašava kako je odgojno-obrazovna djelatnost ostala djelomično zanemarena. Zamjena za nastavu i radionice bila je virtualna knjižnica „sa svim najvažnijim poveznicama i stranicama gdje mogu pretražiti najzanimljivije i najkorisnije podatke i izvore za nastavu, učenje i istraživanje²⁹“ (Privatna poruka, 11.06.2021.).

4.2. Baranja

Knjižničarka Nataša Mesić Muharemi je u odgojno-obrazovnu djelatnost bila uključena i iza kulisa, kao informatička podrška, pa navodi kako je napravila prvo Yammer kanale, a zatim i Teams timove za sve učitelje i učenike; za sebe nije otvarala poseban kanal, no bila je dio svih razreda. Na platformama Yammer i Microsoft Teams postavljala je razne obavijesti pa tako i upućivala na sadržaj virtualne knjižnice. Virtualna knjižnica je prije svega imala kulturno-javnu ulogu no ondje su bile i informacije o COVID-19, načinima ponašanja te načinima zaštite. Nadalje, surađivala je s nastavnicima hrvatskoga jezika na rješavanju problema lektire. S obzirom da učenici nisu bili fizički u školi neko vrijeme – lektira se čitala online. Ovdje je bilo važno poštovati autorska prava, a ne preuzimati piratske knjige zbog čega je bilo nužno i ponuditi alternativnu lektiru onoj koja ne postoji online legalno. Knjižničarka je dakle, redovno slala poveznice gdje se što može naći te kako si profesori i učenici mogu olakšati rad u online

²⁹ Gimnazija Sesvete : Aktualnosti : Virtualna knjižnica – virtualni svijet korisnih informacija. URL: http://gimnazija-sesvete.skole.hr/?news_id=1230#mod_news (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

okruženju. Knjižničarka je bila dostupna i telefonski za rješavanje informatičkih problema učenika: „...a bilo je to da sam zvala doslovno telefonski i onda su oni proširili telefon pa su zvali mene kad su imali problema s Teamsom i Yammerom, ako se nisu znali priključiti, otvoriti PDF, Word” (Transkript, Nataša Mesić Muharemi,).

5. Kulturna i javna djelatnost

Prema Standardu za školske knjižnice, kulturna i javna djelatnost školske knjižnice obuhvaća organizaciju, pripremu i provedbu kulturnih sadržaja te suradnju s kulturnim ustanovama (Standard za školske knjižnice, NN 34/2000).

U obavljanju kulturne i javne djelatnosti na daljinu, glavno sredstvo knjižničarki bile su virtualne knjižnice³⁰. Knjižničarka Tinka Barbutov Krsteva iz Prve gimnazije u Zagrebu upitana o virtualnim knjižnicama izražava sljedeće mišljenje: „Smatram da je odlično da rad knjižničara bude vidljiv na webu [...] Meni je samo upitan termin virtualne knjižnice.“ Nadalje, knjižničarka pojašnjava: „virtualna knjižnica ne bi trebala biti samo stranica sa poveznicama ili kratkim tekstovima, nego da su i sadržaji (knjige, referentna zbirka itd...) u obliku pdf ili mobi epub i slično. Također sam primijetila da je veliki dio sadržaja bio dostupan neko vrijeme for free, a zatim su ga maknuli. Tako da bi stranica bila puna poveznica koje su neaktivne” (Privatna poruka, 04.06.2021.)

5.1. Grad Zagreb

Knjižničarka Tinka Barbutov Krsteva naglašava: „Kako su učenici bili jako opterećeni nastavom online, odlučili smo da ih se što manje angažira ostalim sadržajem” (Privatna poruka, 30.05.2021.). Takva odluka donesena je u dogovoru s ravnateljicom. Ipak, knjižničarka im je elektroničkom poštom slala poveznice uz napomenu kako je „prebiralala samo ono što bi im moglo biti korisno ili ih eventualno relaksirati” (Privatna poruka, 30.05.2021.)

Također, otvorila je i virtualnu knjižnicu no nije ju posebno naglašavala s obzirom da je jednaku primjenu namijenila web stranici škole izradivši Popis i poveznice elektroničkih izvora u sklopu podstranice Knjižnica na web stranici škole Prva gimnazija³¹. Dio kulturne i javne djelatnosti koji se nastavio jest čitateljski klub samo u izmijenjenoj formi: “Prije su susreti bili u knjižnici uz čaj i kolače, a sada smo nastavili online preko Google Meetsa i preko Zooma” (Privatna poruka, 30.05.2021.). Knjižničarka naglašava kako je održano 6 online susreta čitateljskog kluba te će se oni nastaviti i u budućnosti, a moguć je i hibridni oblik. Uz to knjižničarka vodi

³⁰ Hrvatska mreža školskih knjižničara. Virtualne na jednom mjestu! URL: http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Virtualne_na_jednom_mjestu/ (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

³¹ Prva Gimnazija. Barbutov, Krsteva Tinka. Popis i poveznice elektroničkih izvora. URL: <https://www.prva.hr/index.php/2021/02/05/popis-elektronickih-izvora/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

i eko grupu Prve gimnazije. Na eko grupi se skupljaju boce, a zarađeni novac od povrata boca donirali su Bolnici za dječje bolesti Gornja Bistra. Također, skupljaju se i čepove koje doniraju Udruzi oboljelih od leukemije i limfoma za projekt „Plastičnim čepovima do skupih lijekova”. Nažalost, korona ih je u tome zaustavila pa je tako knjižničarka kasnije sama vraćala boce, a zadnji iznos doniran je za Kap dobrote; u toj akciji nabavljeni su bicikli za djecu iz Gline.

Knjižničarka Ruža Jozić iz Gimnazije Sesvete napominje kako je sve veće planirane kulturne aktivnosti ipak uspjela provesti, no s manjim brojem učenika od planiranog, s obzirom da je broj korisnika koji su istovremeno mogli boraviti u prostoru knjižnice bio određen u odnosu na veličinu i kvadraturu školske knjižnice. Uz to, posjete planiranim kulturnim ustanovama nisu bile moguće. Također, knjižničarka je materijale postavljala i putem Microsoft Teamsa: „Tako sam mnoge izložbe ili školske projekte pripremila učenicima, snimila i složila u digitalnu publikaciju putem digitalnog alata ISSUU“ (Privatna poruka, 11.06.2021.). Knjižničarka broji više od 30 takvih materijala³² u razdoblju pandemije kojima pokriva doista širok raspon tema.

5.2. Baranja

Knjižničarka Nataša Mesić Muharemi iz OŠ Darda, u ožujku 2020. godine, izradila je virtualnu knjižnicu pod nazivom Knjižnica OŠ Darda: polazište u nove svjetove³³. Virtualna knjižnica knjižničarke nastoji informirati, obrazovati i upoznati učitelje i učenike s dostupnim materijalima koji će ih inspirirati, zabaviti, ali i olakšati rad u vrijeme pandemije. Nadalje, u potkategorijama virtualne knjižnice, uz Knjižnični katalog, nalaze se i E-lektire u kojima su dani direktni linkovi na lektire, stranice na kojima su one legalno dostupne online te popis dostupnih digitalnih knjižnica. Uz to, knjižničarka se na virtualnoj knjižnici pobrinula i za tehničku podršku za učitelje i učenike pa je tako snimila i YouTube video zapise o tome kako se služiti MS Teamsom.³⁴ Učenicima su također dane i poveznice na e-laboratorij, virtualne šetnje te video zapise (kazališne predstave, filmove i internetske baze). Knjižničarka je kulturnu i javnu djelatnost nastojala izvršavati i kroz izradu interaktivnih sadržaja, koji su edukativni i

³² Jozić, Ruža. URL: <https://issuu.com/rjozic> (Zadnji pristup: 23.08.2021.)

³³ Knjižnica OŠ Darda: polazište u nove svjetove. URL <https://knjiznicadarda.wordpress.com/> (Zadnji posjet: 23.08.2021.)

³⁴ Knjižnica OŠ Darda: polazište u nove svjetove. IKT u nastavi i učenju. URL: <https://knjiznicadarda.wordpress.com/category/ikt-u-nastavi-u-ucenju/> (Zadnji pristup: 23.08.2021.)

zabavni. Iz tog najstojanja proizašli su i zabavni projekti. Projekt *Nek' ti edukacija bude inspiracija*³⁵ osvojio je prvo mjesto na natječaju Školske knjige pod nazivom *Otkrij tajnu za budućnost sjajnu*. Projekt je izrađen uz pomoć digitalnog alata Genially, a nastao je tako što su učenici osmišljavali kreativne igre na otvorenom, savjete za uspješnije učenje, savjete za svakodnevne problemske situacije i dr. Uz knjižničarku Natašu Mesić Muharemi, na projektu je radila i Andreja Dorić, prof. biologije.

Noć knjige, koja se održala 23.04.2020. godine, još je jedan od projekata koji je knjižničarka također promovirala među učenicima. Pod sloganom "S knjigom nisi izoliran!" knjižničarka je pripremila niz materijala kao i poveznice na materijale iz drugih knjižnica³⁶. Iz materijala se posebno ističe Escape room kao kompleksan materijal koji doista dočarava atmosferu fizičkoga Escape rooma^{37 38}.

³⁵ Knjižnica OŠ Darda: polazište u nove svjetove. Projekti. Nek' ti edukacija bude inspiracija. URL: <https://knjiznicadarda.wordpress.com/2021/01/12/nek-ti-edukacija-bude-inspiracija/> (Zadnji posjet: 03.08.2021.)

³⁶ Knjižnica OŠ Darda. Projekti. Noć knjige. URL: <https://knjiznicadarda.wordpress.com/category/projekti/noc-knjige/> (Zadnji posjet: 03.08.2021.)

³⁷ Izgubljene u knjigama. URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdree6DjJOK_s-LdlqA3YfcuuYYRNEIvWi_kCfWchfnb-t78g/viewform (Zadnji posjet: 03.08.2021.)

³⁸ Izgubljene u knjigama - 2. dio. URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScR-JbWzlyzys9NkN_xvjqYBn6ZicqXAQy_Y7JaurQszQpEVJQ/viewform (Zadnji posjet 03.08.2021.)

6. Stručno usavršavanje

Stručno usavršavanje propisano je Standardom za školske knjižnice člankom 18. prema kojemu „Školski knjižničar ima obvezu stalnog stručnog usavršavanja“ što obuhvaća usavršavanje na području informacijskih znanosti, praćenje literature, sudjelovanje na školskim i knjižničarskim sastancima i seminarima te suradnju s nadležnim tijelima, kolegama te knjižarama i nakladnicima (Standard za školske knjižnice, NN 34/2000).

6.1. Agencija za odgoj i obrazovanje

Stručno usavršavanje organizira i provodi Agencija za odgoj i obrazovanje, a za obavljanje pojedinih poslova Agencija imenuje voditelje županijskih stručnih vijeća (Godišnji plan rada ŽSV-a, Osijek, 30 rujna 2020.)³⁹

U Agenciji za odgoj i obrazovanje za stručne suradnike školske knjižničare djeluju dvije savjetnice. Razgovarala sam s višom savjetnicom za stručne suradnike knjižničare savjetnicom Adelom Granić, koja je zadužena za 16 županija i Grad Zagreb što uključuje 990 stručnih suradnika knjižničara odnosno 75 % svih školskih knjižničara. Knjižničari su podijeljeni u 21 županijsko stručno vijeće koje vodi 22 voditelja. Druga knjižničarska savjetnica, Ana Saulačić zadužena je za Dubrovačko-neretvansku, Splitsko-dalmatinsku, Šibensko-kninsku i Zadarsku županiju⁴⁰.

Jedna od osnovnih zadaća AZOO-a je stručno usavršavanje na svim razinama. Stručno usavršavanje na državnoj i međužupanijskoj razini provodi AZOO, a „voditelji ŽSV-a organiziraju skupove na županijskoj razini“ (Transkript, Adela Granić). Za potrebe komuniciranja tijekom pandemije većina voditelja ŽSV-a koristila je platformu za poslovnu komunikaciju Microsoft Teams. Platforma se nalazi u paketu Office 365 te je pristup za škole besplatan. Elektroničkom poštom su se samo dodatno naglašavale važne informacije.

³⁹ Banović, Pavin Alta. Godišnji plan rada Županijskog stručnog vijeća stručnih suradnika knjižničara srednjih škola Osječko-baranjske županije, šk. god. 2020./2021. 30.09.2020.

⁴⁰ Školski knjižničari Republike Hrvatske : AZOO. URL: <http://knjiznicari.skole.hr/azoo> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

Savjetnica napominje kako se prije s voditeljima ŽSV-a sastajala četiri puta godišnje te kako su ti skupovi trajali 6 sati. Virtualna komunikacija tijekom pandemije opisana je kao protočnija te promptnija za potrebe rješavanja tekućih problema. Ipak, savjetnica vjeruje kako će u budućnosti ostati hibridni oblik komunikacije po principu da će se neki skupovi održati uživo, a neki online. Također, savjetnica ne isključuje mogućnost prenošenja skupova online, ali ipak naglašava kako to zahtijeva određena ulaganja: „Mi uvijek imamo pomoć CARNET-a [...] Trebate imati računala, nekoliko kamera kako bi prijenos bio dinamičan“ (Transkript, Adela Granić). Također, naglašava kako će se „ove forme – poput webinarima i dalje zadržati“ (Transkript, Adela Granić). Ipak, dodaje: „Neke oblike radionica gotovo je nemoguće održati na mreži“ (Intervju, Adela Granić). Nadalje, savjetnica ističe i bolju komunikaciju među knjižničarima tj. njihovu međusobnu vidljivost: „Prekrasno je vidjeti na jednom skupu na mreži kolege iz Župe Dubrovačke, Medulina i Županje na primjer. Svi zajedno, knjižničari iz cijele Hrvatske na istom mjestu, u isto vrijeme, s istim ciljem.“ (Transkript, Adela Granić).

U dokumentu prof. i dipl. bibl. Adele Granić ispred Agencije za odgoj i obrazovanje – „Webinari stručnih suradnika knjižničara iz prosinca, 2020.“⁴¹ ističe se kako je 2020. godina bila izazovna godina zbog COVID-19 virusa te kako je bila nužna promptna reakcija. S prelaskom na način rada tzv. „online nastavu“ 13. ožujka 2020. godine stručna usavršavanja prebačena su na mrežu. Webinarima su se u tom razdoblju intenzivirali te su se održavali tri puta tjedno: ponedjeljkom, srijedom i petkom s početkom u 11 sati. Webinarima su održavani putem zasebnog kolegija „Edukacija knjižničara 2020.“ na LMS-u Loomen. U e-kolegiju dostupni su materijali s predavanja, testovi, zadatci, evaluacijski upitnici te mogućnost postavljanja pitanja/pokretanje rasprave na forumu. Kolegij je u rujnu došao do maksimuma kapaciteta zbog čega se otvara novi kolegij „Edukacija knjižničara 2020. – drugi dio“. Knjižničari su nakon svakog webinarima morali ispuniti kratak test nakon čega bi im se dodijelila digitalna značka i potvrda o sudjelovanju.

Webinari su postali sastavni dio radnoga dana knjižničara pa tako uz sve intervjuirane školske knjižničarke, voditeljica Županijskog stručnog vijeća Osječko-baranjske županije za srednjoškolske knjižnice, Alta Pavin Banović naglašava: „Naša viša savjetnica iz AZOO Adela Granić traži, preporučuje i moli suradnju da se održavaju predavanja, radionice, primjeri dobre prakse i to na daljinu. Od ožujka prošle godine do kraja prosinca ona je sama organizirala 100 webinarima preko aplikacije Adobe Connect“ (Transkript, Alta Pavin Banović). Knjižničari su na

⁴¹ Granić, Adela. Webinarima stručnih suradnika knjižničara. AZOO. 2020.

spomenutom tečaju na Loomenu mogli ispuniti prijavnicu sa predloženim predavanjem, radionicom ili primjerom dobre prakse, koju žele predstaviti svojim kolegama. Uključili su se knjižničari iz cijele Hrvatske. Raspon tema uistinu je širok od radionica o digitalnim alatima, pripreme edukativnih materijala preko kvizova i šaha do tema o autorskim pravima i dezinformacijama.

Drugi dio edukacije vezan je uz seminare za knjižničare pripravnike. Seminari su podijeljeni u tri cjeline koje su održane kroz tri dvosatna skupa na mreži. Primijećeno je kako je ovakav vid edukacije pristupačniji knjižničarima pripravniciima iz drugih dijelova Hrvatske s obzirom da se stručni ispit za stručne suradnike knjižničare polaže samo u Zagrebu. Naglašava se kako će „edukaciju pripravnika svakako nastaviti i usavršiti upravo u obliku skupova na mreži i postavljanjem zadataka i materijala na Loomenu“ (Granić, 2020.). Stručna suradnica za školske knjižnice Adela Granić naglašava i praktičnost takvoga pristupa jer “svake godine novi pripravnici prolaze kroz taj isti tečaj” (Transkript, Adela Granić).

Treći vid edukacije vezan je uz voditelje Županijskih stručnih vijeća stručnih suradnika knjižničara. Prije korona krize uobičajeno je bilo održati dva skupa godišnje s voditeljima ŽSV-a no ove godine komunikacija se intenzivirala na dnevnoj bazi te je prebačena u online okruženje putem Microsoft Teams aplikacije. Uz to, voditelji su dobili upute da uspostave komunikaciju putem Microsoft Teamsa i u svojim ŽSV-ima. Kako za knjižničare pripravnike tako i za nove voditelje ŽSV-a pokazalo se praktičnim kreirati kolegij na Loomenu na kojem bi se organizirala potrebna edukacija, a sadržaj edukacija ostaje pohranjen za buduće polaznike. Za ove potrebe kreiran je kolegij na Loomenu “Edukacija voditelja ŽSV-a”. Nadalje, edukacija za voditelje ŽSV-a odvija se i “putem webinarima i stručnih skupova na mreži obrađujemo aktualne teme i donosimo tutorijale za nove aplikacije i platforme nužne za jednostavniju i bržu komunikaciju i kolaboraciju” (Granić, 2020).

6.2. Županijsko stručno vijeće stručnih suradnika knjižničara

Primarni zadaci ŽSV-a su organizacija stručnih usavršavanja kroz predavanja i radionice, prenošenje važnih informacija te ostvarivanje stručnih suradnji. „To se sve nastoji postići kroz djelovanje u obliku izlaganja, predavanja, primjerima dobre prakse, radionicama, oglednim satima, okruglim stolovima, promocijama knjiga, mrežnom komunikacijom (e-mail, mrežna stranica, Microsoft Teams), kolaboracija mrežnim alatima za suradnju te pisanim materijalima“ (Pavin Banović, 2020.)

Voditeljica Županijskog stručnog vijeća stručnih suradnika knjižničara srednjih škola Osječko-baranjske županije, Alta Pavin Banović, prisjeća se kako su skupovi prije pandemije organizirani tri puta godišnje u trajanju od minimalno 6 sati. To je bila prilika za kvalitetno stručno usavršavanje, opušteno druženje te obilazak kulturnih institucija, poglavito knjižnica. Tijekom razdoblja pandemije fizičkih susreta i sastanaka nije bilo no tri ŽSV-a te webinaru su ipak održani na daljinu. Knjižničari su instalirali Microsoft Teams, a voditeljica ŽSV-a za srednjoškolske knjižničare Osječko-baranjske županije, Alta Pavin Banović navodi prednosti korištenja toga programa: „Microsoft Teams je preporučen za škole i to od strane Ministarstva [...] preko njega možemo komunicirati, razmjenjivati poruke – tekstualne, a možemo imati i video sastanke. [...] Nikome se ne mora posebno slati poveznica nego su već svi [iz ŽSV-a] u toj grupi“ (Transkript, Alta Pavin Banović). Nadalje, knjižničarka Alta Pavin Banović naglašava kako su održavanjem stručnoga usavršavanja online sada i knjižničari koji nisu u Zagrebu imali istu priliku za stručno usavršavanje kao i oni iz Zagreba.

Stručna usavršavanja Županijskog stručnog vijeća stručnih suradnika knjižničara za osnovne škole Osječko-baranjske županije su konstantna prema riječima njegove voditeljice knjižničarke, Nataše Mesić Muharemi te se čak mogu okarakterizirati kao “mini-seminari”. Prisjetila se rasporeda održanog ŽSV-a na dan intervjuja: “Danas je bilo njih petero koji su imali svoja predavanja. Bilo je svega. Kolega koji je predstavljao svoju zbirku pjesama i kolegica koja radi u knjižnici, ali vodi dramsku skupinu pa onda ta povezanost između drame i čitanja, na koji način obraditi lektiru kroz dramu. Kolega se bavi glazbom, stripom i filmovima pa je pokazao svoje radove s učenicima” (Transkript, Nataša Mesić Muharemi).

Zaključak

Istraživanjem se došlo do zaključka kako različiti načini nošenja s COVID-19 pandemijom nisu uvjetovani prostornim granicama. Pravni akti koji su uređivali rad knjižnica pisani su generalno vodeći računa o specifičnostima knjižnica. To za posljedicu ima i individualno traženje rješenja za obavljanje knjižničnih djelatnosti, ali i nemogućnost „pozivanja na pravne akte“ tijekom rada. Prevladavanju razlika u nošenju krizom koristila je komunikacija unutar struke. Knjižničari su bili u stalnome kontaktu s nadređenima i kolegama. Stručna usavršavanja postala su široko dostupna. Prije pandemije, stručni suradnici knjižničari susretali su se s problemima opravdavanja izostanaka iz škole te financijskih troškova puta. Stručna usavršavanja online izbrisala su ekonomske razlike između škola u kojima školski knjižničari rade. Također, omogućilo je bolju prezentaciju rada između županija. No kako intervjuirani stručni suradnici knjižničari naglašavaju, skupovi uživo te rad s učenicima je nezamjenjiv. Spontani razgovor ključ je za nastajanje suradnji među knjižničarima te uočavanje potreba učenika te stručnoga osoblja škole.

Istraživanjem je utvrđeno kako su nužna daljnja istraživanja u području uspješnosti stručnoga usavršavanja i korištenju digitalnih alata u obavljanju knjižnične djelatnosti.

Literatura

- 1.) Banović, Pavin Alta. Godišnji plan rada Županijskog stručnog vijeća stručnih suradnika knjižničara srednjih škola Osječko-baranjske županije, šk. God. 2020./2021. 30.09.2020.
- 2.) Gelenčir, Martina. Obrazovni štrajk obilježio je 2019. godinu, donosimo pregled naših 230 tekstova. Srednja.hr. 31.12.2019. URL: <https://www.srednja.hr/novosti/obrazovni-strajk-obiljezio-je-2019-godinu-donosimo-pregled-nasih-230-tekstova/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 3.) Gimnazija Sesvete : Aktualnosti : Virtualna knjižnica – virtualni svijet korisnih informacija. URL: http://gimnazija-sesvete.skole.hr/?news_id=1230#mod_news (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 4.) Granić, Adela. Webinar stručnih suradnika knjižničara. AZOO. 2020.
- 5.) Hrvatska mreža školskih knjižničara. Virtualne na jednom mjestu! URL: http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Virtualne_na_jednom_mjestu! (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 6.) Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Preporuke za korištenje maski za lice, medicinskih i zaštitnih maski. Verzija P1. (24.04.2020.) URL: <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Maske-za-lice-1.pdf> (Zadnji pristup: 02.09.2021.)
- 7.) Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Preporuke za rad u knjižnicama i antikvarijatima tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19). 24.04.2020. URL: <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke-za-rad-u-knji%C5%BEnicama-i-antikvarijatima-tijekom-epidemije-koronavirusa-COVID-19.pdf> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 8.) Hrvatski zavod za knjižničarstvo : Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva. Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19. 30.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/Smjernice-za-rad-s%CC%8Ckolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19-2020-05-03.pdf> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

- 9.) Hrvatski zavod za knjižničarstvo : Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva. Školske knjižnice – Često postavljana pitanja. 29.05.2020. URL: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/%C5%A0kolske-knji%C5%BEnice_%C4%8Desto-postavljana-pitanja.pdf (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 10.) Hrvatski zavod za knjižničarstvo NSK-a : Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva. Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19. Zagreb. 04.09.2020. URL: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/09/Smjernice-za-rad-s%CC%8Ckolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19_04092020.pdf (Zadnji pristup: 03.09.2021.)
- 11.) Hrvatsko knjižničarsko društvo. Knjižnice u doba COVID-19. URL: <http://covid19.hkdrustvo.hr/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 12.) Izgubljene u knjigama - 2. dio. URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScR-JbWzlyS9NkN_xvjqYBn6ZicqXAQy_Y7JaurQszQpEVJQ/viewform (Zadnji posjet 03.08.2021.)
- 13.) Izgubljene u knjigama. URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdree6DjJOK_s-LdlqA3YfcuuYYRNEIvWi_kCfWchfnb-t78g/viewform (Zadnji posjet: 03.08.2021.)
- 14.) Jozić, Ruža. URL: <https://issuu.com/rjozic> (Zadnji pristup: 23.08.2021.)
- 15.) Knjižnica OŠ Darda. Projekti. Noć knjige. URL: <https://knjiznicadarda.wordpress.com/category/projekti/noc-knjige/> (Zadnji posjet: 03.08.2021.)
- 16.) Knjižnica OŠ Darda: polazište u nove svjetove. IKT u nastavi i učenju. URL: <https://knjiznicadarda.wordpress.com/category/ikt-u-nastavi-u-ucenju/> (Zadnji pristup: 23.08.2021.)
- 17.) Knjižnica OŠ Darda: polazište u nove svjetove. Projekti. Nek' ti edukacija bude inspiracija. URL: <https://knjiznicadarda.wordpress.com/2021/01/12/nek-ti-edukacija-bude-inspiracija/> (Zadnji pristup: 03.08.2021.)
- 18.) Knjižnica OŠ Darda: polazište u nove svjetove. URL: <https://knjiznicadarda.wordpress.com/> (Zadnji posjet: 20.08.2021.)

- 19.) Krstić, Dragica. Poziv i pomoć Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu knjižnicama oštećenima u potresu. 27.03.2020. URL: <https://www.nsk.hr/poziv-i-pomoc-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-knjiznicama-ostecenima-u-potresu/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 20.) Majić, Stipe. Hrvatska: Ustavni sud obrazložio odluke o ustavnosti mjera i radu Stožera civilne zaštite. URL: <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/hrvatska-ustavni-sud-obrazlo%20odluke-o-ustavnosti-mjera-i-radu-sto%20civilne-za%20tite/1984288> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 21.) Ministarstvo prosvjete. Standard za školske knjižnice, NN 34/2000. 29.03.2000. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 22.) Mjere za pokretanje gospodarskih i drugih djelatnosti odvijat će se u tri faze. 23.04.2020. URL: <https://vlada.gov.hr/vijesti/mjere-za-pokretanje-gospodarskih-i-drugih-djelatnosti-odvijat-ce-se-u-tri-faze/29298> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 23.) Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Smjernice za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19. 29.05.2020. URL: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/2020-05-29_Smjernice-za-pripremu-i-rad-citaonica-p.pdf (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 24.) Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 27. travnja 2020. Zagreb. 23.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/Smjernice-NSK-2020-04-23.pdf> (Zadnji pristup 02.09.2021.)
- 25.) Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 27. travnja 2020. – Verzija 2. Zagreb. 24.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/Smjernice-NSK-Ver2-2020-04-24-za-pdf.pdf> (Zadnji pristup: 23.08.2021.)
- 26.) Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Portal matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj : Smjernice i preporuke za rad knjižnica. URL: <http://maticna.nsk.hr/covid-19/smjernice-i-preporuke-za-rad-knjiznica/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

- 27.) Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Smjernice za pripremu i rad čitaonica knjižnica. 30.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/07/Smjernice-za-pripremu-i-rad-citaonica-2020-04-30.pdf> (Zadnji pristup: 02.09.2021.).
- 28.) Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Smjernice za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19. 06.05.2020. URL: <https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/Smjernice-za-pripremu-i-rad-%C4%8Ditaonica-u-knji%C5%BEnicama-u-uvjetima-epidemije-COVID-19.pdf> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 29.) Naputak za rad hrvatskih knjižnica s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. Zagreb: 16.04.2020. URL: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/NSK-naputak-za-rad-svih-vrsta-knji%C5%BEnica.pdf> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 30.) Osijek u borbi protiv virusa kreće s dronovima: 'Nećemo špijunirati građane. Večernji list. URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/osijek-u-borbu-protiv-virusa-krece-s-dronovima-necemo-spjuniti-gradane-1395311> 17.04.2020. (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 31.) Policija dronom uhvatila ekipu koja je igrala nogomet u Osijeku. Večernji list. 06.04.2020. URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/policija-dronom-uhvatila-ekipu-koja-je-igrala-nogomet-u-osijeku-1392192> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 32.) Prije godinu dana zabilježen prvi slučaj koronavirusa u Hrvatskoj. 25.02.2021. URL: <https://www.koronavirus.hr/prije-godinu-dana-zabiljezen-prvi-slucaj-koronavirusa-u-hrvatskoj/897> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 33.) Priopćenje za medije Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske od 25. veljače 2020. 25.02.2020. URL: <https://civilna-zastita.gov.hr/vijesti/priopcenje-za-medije-stozera-civilne-zastite-republike-hrvatske-od-25-veljace-2020/2184> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 34.) Prva Gimnazija. Barbutov, Krsteva Tinka. Popis i poveznice elektroničkih izvora. URL: <https://www.prva.hr/index.php/2021/02/05/popis-elektronickih-izvora/> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

- 35.) Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja. NN 32/20. 19.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_32_713.html (Zadnji posjet: 20.08.2021.)
- 36.) Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o mjeri strogo ograničavanja zadržavanja na ulicama i drugim javnim mjestima. NN 34/2020. 21.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_34_734.html (Zadnji pristup: 23.08.2021.)
- 37.) Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o privremenoj obustavi javnog prometa. NN 34/2020. 21.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_34_733.html (Zadnji pristup: 23.08.2021.)
- 38.) Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o privremenoj zabrani prelaska preko graničnih prijelaza Republike Hrvatske. NN 32/2020. 19.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_32_714.html (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 39.) Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o zabrani napuštanja mjera prebivališta i stalnog boravka u Republici Hrvatskoj. NN 35/2020. 23.03.2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_35_737.html (Zadnji pristup: 23.08.2021.)
- 40.) Stožer civilne zaštite. Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja. NN 32/2020. 19.03. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_32_713.html (Zadnji pristup: 20.08.2021.)
- 41.) Školski knjižničari Republike Hrvatske : AZOO. URL: <http://knjiznicari.skole.hr/azoo> (Zadnji pristup: 20.08.2021.)

Popis slikovnih priloga

1.) Slika 1. Zatvorena dječja igrališta. Fotografija preuzeta sa:

<https://www.24sata.hr/news/zbog-korona-virusa-zatvaraju-djecja-igralista-sirom-hrvatske-682335>

2.) Slika 2. Pripremljene knjige za odlazak u razred u OŠ Ivan Cankar, knjižničarke Rahele Frelih. Fotografiju izradila: Višnja Katalinić.

3.) Slika 3. Knjigomat iz OŠ Darda. Fotografiju izradila: Nataša Mesić Muharemi.

Sažetak

Diplomski rad *Komunikacija školskih knjižnica tijekom pandemije COVID-19* temeljen je na metodi intervjua i iščitavanju pravnih akata, a usporednom analizom nastoji se prikazati potencijalne razlike u djelovanju školskih knjižnica u Zagrebu i Baranji tijekom COVID-19 pandemije. Baranja je odabrana kao jedno od područja koje je izvan kulturnog centra, a situacija u Baranji uspoređena je s kulturnim centrom – Zagrebom. U Zagrebu se dogodio i potres, koji je nanio infrastrukturnu štetu, koje kroz grad variraju. Rad kroz pravni okvir djelovanja tijekom COVID-19 pandemije te knjižnične djelatnosti nastoji mapirati individualne načine nošenja s krizom.

Ključne riječi: školska knjižnica, COVID-19, HZJZ, Baranja, Zagreb

Summary

Master thesis *Communication of School Libraries during COVID-19 pandemic* is based on a method of series of interviews and readings of legal acts. Furthermore, comparative method is used as a means to discover potential differences in practices of school libraries in the city of Zagreb and Baranja region during COVID-19 pandemic. Baranja is chosen as an area that is not defined as a cultural centre so it could be compared to the city of Zagreb- the cultural centre of Croatia. In addition to the pandemic Zagreb has also suffered an earthquake that caused infrastructural damages that vary in devastation throughout the city. The paper tries to map individual ways in which the crisis have been dealt with in the legal context of pandemic operations and usual library activities.

Key words: school library, COVID-19, HZJZ, Baranja, Zagreb